

Kanser Hastalığı Olan Ebeveynlerin Çocukları: Etkiler ve Yaklaşımlar

Children of Parents With Cancer: Impacts and Approaches

Nevin ONAN¹, Yeliz TAŞDELEN²

¹Karabük Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Psikiyatri Hemşireliği, Karabük
· nevinonan@karabuk.edu.tr · ORCID > 0000-0002-3688-507X

²Karabük Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği, Karabük
· yeliztasdelen@karabuk.edu.tr · ORCID > 0000-0002-0444-3904

Makale Bilgisi/Article Information

Makale Türü/Article Types: Derleme Makalesi/Review Article

Geliş Tarihi/Received: 20 Haziran/June 2022

Kabul Tarihi/Accepted: 7 Şubat/February 2024

Yıl/Year: 2024 | **Cilt – Volume:** 9 | **Sayı – Issue:** 1 | **Sayfa/Pages:** 01-14

Atrf/Cite as: Onan, N., Taşdelen, Y. "Kanser Hastalığı Olan Ebeveynlerin Çocukları: Etkiler ve Yaklaşımlar"
Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi 9(1), Nisan 2024: 01-14.

Sorumlu Yazar/Corresponding Author: Nevin ONAN

Yazar Notu/Author Note: Bu çalışma Uluslararası Çocuk Sempozyumunda (16-18 Mayıs 2022, Sinop) sözel bildiri olarak sunulmuştur.

KANSER HASTALIĞI OLAN EBEVEYNLERİN ÇOCUKLARI: ETKİLER VE YAKLAŞIMLAR

ÖZ

Kanser tanısı konulan bireylerde görülebilen fiziksel, sosyal ve psikolojik sorunların yanı sıra diğer aile üyelerinde de aile dengesinin bozulması, rol kaybı ya da rol değişikliği nedeniyle hastalardan daha fazla duygusal ve davranışsal sorunlar ile karşılaşmaktadır. Bu süreçte özellikle kanser olan ebeveynlerin çocukları duygusal ve davranışsal problemler açısından daha yüksek risk altındadır. Kanser hastalığı olan ebeveynin hastalık sürecinin ailenin günlük rutinlerini değiştirmesi, evdeki rollerin farklılık göstermesi, finansal sorunların yaşanması, her iki ebeveynin de fiziksel ve duygusal tükenmişlik yaşaması çocuklarda görülen duygusal ve davranışsal sorunların başlıca nedenlerindedir. Ebeveyninde kanser hastalığı olan çocuklarda anksiyete, depresyon, agresif davranışlar ya da somatik şikayetler gibi psikososyal etkiler ile ağlama, güvensizlik, arkadaş ilişkilerinde bozulma, ebeveynlerden uzaklaşma ya da aşırı ilgi gösterme ve okula konsantre olamama gibi bilişsel ve davranışsal etkiler görülebilir. Ayrıca günlük rutinlerin bozulması ve yaşanan duygusal semptomlar nedeniyle baş ağrısı, uykusuzluk, iştah kaybı gibi fiziksel sorunlar gelişebilir. Çocuğun bu süreçten etkilenmesi; çocuğun cinsiyeti, gelişim dönemi, ebeveynde var olan hastalığı algılayışı, ebeveyn ile çocuk arasındaki ilişki, aile işlevleri, kanserin evresi ve ebeveynin sağlık durumuna göre farklılaşmakla birlikte çocukların sosyal destek ihtiyacı artış göstermektedir. Ebeveynine kanser tanısı konulan çocukların kanserin etkilerini belirlemede, düşüncelerini ifade etmede ve dayanıklılığını artırmak için sosyal destek sağlamada yardım alması önemlidir. Literatürde ebeveyni kanser olan çocuklara yönelik girişimlerin oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Bu makalede konuya yönelik farkındalık sağlamak amacıyla kanser tanısı alan ebeveynlere sahip çocukların olumsuz etkilenmelerini en aza indirebilecek girişimlerden bahsedilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ebeveynlik, Kanser, Çocuk Sağlığı, Psikososyal Girişimler.

CHILDREN OF PARENTS WITH CANCER: IMPACTS AND APPROACHES

ABSTRACT

In addition to the physical, social, and psychological problems observed in individuals diagnosed with cancer, other family members also experience more emotional and behavioral issues than patients due to disruptions in family balance, role loss, or role changes. During this process, especially children of parents with cancer are at a higher risk of developing emotional and behavioral problems. The primary reasons for these issues in children include the alteration of daily routines within the family due to the parent's illness, changes in roles at home, financial difficulties, and both parents experiencing physical and emotional burnout. Children diagnosed with a parent with cancer may encounter psychosocial effects such as anxiety, depression, aggressive behaviors, or somatic complaints, as well as cognitive and behavioral effects such as crying, insecurity, deterioration in peer relationships, withdrawal from parents, or excessive attention and an inability to concentrate at school. Additionally, physical problems such as headaches, insomnia, and loss of appetite may develop due to disruptions in daily routines and emotional symptoms. The impact of a parent's cancer on the child varies according to the child's gender, developmental stage, perception of the parent's illness, the relationship between the parent and the child, family functions, the stage of cancer, and the health status of the parent. Throughout this process, children's need for social support increases.

It is crucial for children to receive assistance in recognizing the impacts of cancer, expressing their thoughts, and obtaining social support to enhance their resilience following a parent's cancer diagnosis. The literature indicates that interventions for children with parents diagnosed with cancer are rather limited. This article aims to shed light on interventions that can mitigate the adverse effects on children with parents facing cancer, emphasizing the need for increased awareness on this subject.

Keywords: Parenting, Cancer, Child Health, Psychosocial Interventions.

GİRİŞ

Kanser, çağımızın önde gelen sağlık sorunlarından biridir. Bugün dünyanın birçok ülkesinde ve Türkiye’de ilk sıralardaki ölüm nedenlerinden biri olan kanser hem tanı konulan kişiler hem de diğer aile üyeleri için oldukça travmatik bir durumdur. Uluslararası Kanser Araştırma Ajansının 2020 yılı verilerine göre ülkemizde son 5 yılda 25-49 yaş arası 114.260 kişinin kanser tanısı ile yaşadığı, 2020 yılında 40.552 kişiye kanser tanısı konulduğu bildirilmiştir (International Agency For Research on Cancer, 2020). Kanser vakalarının oldukça sık görüldüğü 25-49 yaş grubu yetişkinlerin bir çocuğa sahip olmaları muhtemeldir (Alexander et al., 2019; Semple & McCaughan, 2013). Amerika Birleşik Devletleri’nde 18 yaşından küçük çocukları olan yaklaşık 1,6 milyon kanser hastalığına sahip ebeveyn olduğu bildirilmiştir (Weaver et al., 2010). Bununla birlikte Batı Avustralya’da yürütülen bir çalışmada, 2015 yılında çocukların %0,28’inin bir ebeveynine kanser teşhisi konduğu saptanmıştır (Martini et al., 2019). Japonya’da 2010 yılında anne babasına yeni kanser teşhisi konan çocukların oranı yaklaşık %0,38’dir (Inoue et al., 2015). Norveç’te yapılan bir çalışmada her yıl 18 yaş altı çocuğu olan ailelerin yaklaşık %0,3’ü ebeveyn kanseri ile karşılaştığı, çocukların %3,1’inin ve adolesanların %8,4’ünün kanser tanısı konmuş bir ebeveynine sahip olduğu saptanmıştır (Syse et al., 2012). Ancak ülkemizde ebeveynine kanser tanısı konmuş çocukların prevalansı ve özelliklerine yönelik bir nüfus verisi bulunmamaktadır.

Ebeveynlere kanser teşhisi konması ile hastalar ve diğer aile bireylerinin günlük rutinlerinde değişiklik, ilişkilerde zorlanma, rol ve sorumluluklarda değişiklikler, maddi problemler ve yeterli sosyal desteği sürdürmekte zorluk görülebilir (Alexander et al., 2020; Alexander et al., 2019; Jantzer et al., 2013). Bu süreçte çocuklar da ebeveynlik rollerini ve sorumluluklarını sürdürmede zorlanan ailelerinde görülen değişiklikler ile başa çıkmaya çalışır. Ayrıca kanser tanısı konmuş ebeveynin kendi ihtiyaçlarının çocuklarının fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarının önüne geçmesi sonucu çocuklar yeterince desteklenemeyebilir (Moore et al., 2015). Bunun yanı sıra kliniklerde sağlık profesyonelleri sıklıkla hastaya odaklandıkları için çocukları fark etmeyebilir (Arber & Odelius, 2018). Sağlık profesyonelleri çocukları destekleyecek becerilere sahip olmadıkları ve durumu daha da kötüleştirme korkuları nedeniyle hastalar ile çocukları hakkında konuşmaktan kaçınmaktadır (Alexander et al., 2019; Arber & Odelius, 2018; Niemela et al., 2012). Onkoloji birimlerindeki sağlık uzmanlarının ebeveynlerinin kanser teşhisinden çocukların etkilenme durumunu nasıl algıladığını inceleyen bir çalışmada ebeveynine kanser teşhisi konduğunda çocukların görünmez hale geldiği bildirilmiştir (Alexander et al., 2020).

Ebeveynin kanser hastalığı ile mücadelesi çocuklar üzerinde kronik bir stres etkeni olarak değerlendirilmektedir. Bu durum psikososyal sağlık başta olmak üzere çocuklar üzerinde olumsuz etkiye neden olur (Marin-Chollom & Revenson, 2022).

Çocukların küçük yaşlarda strese maruz kalmaları nörokimyasal ve immünolojik aktivitelerde değişikliğe neden olarak hem nörodavranışsal semptomlara hem de farklı somatik hastalıklara yol açabilir (Joëls & Baram, 2009). Özellikle küçük yaştaki çocuklar (0-11 yaş), temel ihtiyaçlarını karşılamak için ebeveynlerine bağımlı olmaları, rutindeki ani değişikliklere uyum sağlama yeteneğinden yoksun olmaları ve başa çıkma becerileri için daha az gelişimsel kaynağa sahip olmaları nedeniyle ebeveynin kanser hastalığı ile mücadelesine karşı daha savunmasız olabilirler (Martini et al., 2019). Literatürde ebeveyne kanser tanısı konması ile çocuklarda bir dizi problemin görüldüğü bildirilmektedir (Alexander et al., 2020; Alexander et al., 2019; Martini et al., 2019; Morris et al., 2020; Rodriguez, 2019; Stafford et al., 2021). Çocukların yaşadıkları problemler yaş, cinsiyet, hastalık evresi, önceden var olan komorbiditeler, medeni durum ve ebeveynlerin psikolojik sağlığı gibi değişkenlere bağlı olarak değişkenlik gösterir (Alexander et al., 2019; Hauken et al., 2018; Joergensen et al., 2018; Krattenmacher et al., 2012). Yapılan bir sistematik incelemede çocukların ebeveynlerinin kanser teşhisinden önemli ölçüde etkilendiği, kız çocuklarının zihinsel sağlıklarının kötüleştiği ve erkek çocukların daha fazla içselleştirme ve dışsallaştırma sorunları yaşadığı bildirilmiştir. Ebeveyninin kanser teşhisinden etkilenen her yaşta çocuk, bir dizi başa çıkma stratejisi sergilemiştir. Aile işleyişinin yanı sıra hasta ebeveynlerin cinsiyeti, baş etme stratejileri, kanser hastalığının şiddeti, zihinsel ve fiziksel sağlık çocukların iyi hali üzerinde etkili faktörler olarak belirlenmiştir (Morris et al., 2016). İsveç'te yapılan bir çalışmada ebeveynine kanser tanısı konmasının 1-18 yaş arası çocuklardaki ölüm oranını artırdığı ve özellikle adolesanlarda daha yüksek etki gösterdiği saptanmıştır (Chen et al., 2015). Ebeveynin kanser hastalığı, çocukların yetişkinlik dönemlerindeki sosyoekonomik durumlarını etkilediği de belirtilmektedir. Bununla ilgili Danimarka'da yapılan bir çalışmada çocuklukta ebeveyninde kanser hastalığı deneyimi yaşayanların 30 yaşına geldiklerinde düşük eğitim düzeyi ve düşük gelir seviyesi riskinin daha yüksek olduğu bulunmuştur (Joergensen et al., 2018).

Günlük Rutinler

Küçük çocuğu olan yetişkinler için ebeveynlik, günlük aktivitenin birincil odak noktasıdır (Moore et al., 2015). Ebeveynine kanser tanısı konması sonucunda gelişen sık klinik ziyaretleri, ani hastane yatışlarının yapılması, evin bir çeşit hasta bakım ortamına dönüşmesi, tedaviyle ilgili semptomların yaşanması, ebeveynin ruh hali ve enerji seviyelerinde meydana gelen değişiklikler nedeniyle çocukların günlük rutinleri ve programlarında kısıtlılık yaşanır (Moore et al., 2015; Shah et al., 2017). Ebeveyninde kanser hastalığı olan bütün çocuklarda psikopatoloji gelişme- se de ebeveyn hastalığı nedeniyle günlük rutinlerinde ve yaşam kalitesinde değişiklikler görülür (Bultmann et al., 2014). Bu süreçte çocuklarda günlük rutinlerini yerine getirme ile kanser tanısı konan ebeveyne yardım etme duyguları arasında duygusal bir çatışma yaşanabilir (Cho et al., 2015). Ebeveynlerinin, onları okula

götürmek ve ders dışı faaliyetler gibi normal faaliyetleri yerine getirememeleri gibi günlük rutinlerin değişmesinden etkilenirler. Ebeveyninde kanser hastalığı olan çocukların yaşam kalitelerinin değerlendirildiği bir çalışmada destek ihtiyacı olan çocukların yaşam kalitelerinin daha kötü olduğu, ileri yaş, anneye kanser tanısı konması, bir eşle birlikte yaşamayan ebeveyne sahip olmak, ebeveynin fiziksel ve zihinsel sağlığının daha kötü olmasının çocukların yaşam kalitesini etkilediği belirlenmiştir (Bultmann et al., 2014).

Aile Roller

Ebeveynine kanser teşhisi konmasıyla fiziksel ve duygusal olarak daha az ulaşılabilir olması, çocukları ile etkileşim için daha az fırsatları olması ve çocuklarına daha fazla talepte bulunmasıyla ebeveyn rolleri değişir (Shah et al., 2017). Okul çocukları ve ergenler, ebeveynlerinin fiziksel ve duygusal yükünün farkında oldukları ve hastalığın yaşam için olası tehdidini anladıkları bir gelişim aşamasındadır (Bultmann et al., 2014). Bu nedenle fiziksel ve zihinsel olarak hasta olan ebeveyne destek olmak için çocuklar ev içi sorumluluklarını ve evdeki ebeveyn rollerini üstlenebilir (Joergensen et al., 2018). Bu süreçte büyük olan kardeşin küçük kardeşe bakma sorumluluğu gelişebilir ve çocukların sosyal aktivite sıklıkları azalır (Shah et al., 2017). Kanser tanısı konmuş ebeveynlerin çocuklarında görülen değişikliklerin incelendiği bir çalışmada, çocukların %38'inde daha dikkatli ve yardımsever olma gibi olumlu değişiklikler görülürken, %37'sinde daha endişeli olma ve sürekli sarılma gibi olumsuz değişiklikler görülmüştür (Inhestern et al., 2021)

İletişim

Kanser teşhisi konan ebeveynler çocukları ile kanser ve hastalık seyri konusunda iletişim kurma endişesi yaşarlar (Hailey et al., 2018). Çocuklarla uygun, zamanında iletişim çocuğun gelecekteki iyilik halini etkilemektedir. Etkili aile iletişimi, özellikle gelişimsel olarak uygun bir dil kullanıldığında çocuğun başa çıkmasını destekleyebilir ve sorunları en aza indirir (Semple & McCaughan, 2013; Stafford et al., 2021). Çocukların ebeveynin kanser hastalığına uyumu, büyük ölçüde ebeveynleri ile iletişimlerine ve ailenin duygusal ortamına bağlıdır (Hauskov Graungaard et al., 2021). Yapılan bir sistematik incelemede ebeveyn-çocuk iletişimi, çocukları desteklemede önemli bir unsur olarak bildirilmiştir (Morris et al., 2016). Etkili iletişim yoluyla ebeveynler, özellikle de adolesan ebeveynleri, çocuklarını daha iyi anlayarak olumlu başa çıkma davranışları geliştirmelerine yardımcı olabilir. İletişim, aile üyelerinin yaşam kalitesi için esastır. Ebeveynler ve çocuklar arasındaki işlevsel olmayan veya eksik iletişim mevcut çatışmaları daha da kötüleştirebilirken, etkili iletişim tatmin edici ebeveyn-çocuk ilişkileri üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir (Cho et al., 2015).

Çocukların ebeveynlerinin kanser hastalığı hakkında yaşlarına uygun bilgilere ve ebeveynleri, aile üyeleri ve sağlık profesyonelleri ile iletişimde desteğe ihtiyaçları vardır (O'Neill et al., 2020). Ebeveynin kanser hastalığı, tedavi sonuçları ve prognoz ile ilgili bilgi ihtiyacı, adolesanlar tarafından bildirilen en güçlü psikososyal ihtiyaçlardandır (Patterson et al., 2017). Ancak kanser hastalığı olan ebeveynlerin çocuklarıyla kanser hakkında konuşmak konusunda zorlandıkları bilinmektedir (Hailey et al., 2018; O'Neill et al., 2020; Shands & Lewis, 2021). Ebeveynlerin çocukları ile iletişimi üzerinde hastalığın düzeyi ve ebeveynin psikolojik durumu etkili olmaktadır. Yapılan bir çalışmada ebeveynin anksiyetesinin büyük ölçüde iletişimde etkili olduğu, hastalığın ölüm riskinin farkında olan ve daha ağır semptom yaşayan ebeveynlerin kapsamlı iletişim kurdukları saptanmıştır (Hailey et al., 2018).

Açık iletişim, başka bir kişiyle ihtiyaçlar ve duyguların paylaşılması, onların ihtiyaçlarına olumlu bir şekilde yanıt verilmesi olarak tanımlanabilir. Açık iletişim daha iyi başa çıkma ve daha az psikolojik sıkıntı ile ilişkilidir. Çocuklara kanser teşhisinin nasıl söylendiği, teşhisin çocuklardan gizlenmesi, ebeveynler ile çocuğun ilişkisi gibi faktörler çocuklarda görülebilecek psikolojik rahatsızlık ve problemler üzerinde etkilidir. Açık iletişim zor olabilir. Ebeveynler tanıyı çocuklarına açıklamakta zorlanmanın yanı sıra iletişim esnasındaki tepkileri ve duygularından da endişe duyarlar. Bu korkular ebeveynler ve çocukları arasında daha fazla iletişim engeline neden olur (Hailey et al., 2018; O'Neill et al., 2020; Rodriguez, 2019; Shands & Lewis, 2021). Ebeveyninde kanser hastalığı olan adolesanlar ile iletişimin önündeki engelleri değerlendiren bir çalışmada açık iletişiminin önündeki engeller arasında, annelerinin konuşamayacak durumda olmaları, korku, ailelerinden coğrafi olarak uzakta olma, daha önceki aile iletişim kalıpları ve teşhisten bu yana geçen süre yer almaktadır. Açık iletişimin faydaları arasında sevgiye, desteğe ve bilgiye erişimin yanı sıra duygularının doğrulanması ve daha iyi başa çıkma bulunmaktadır (Rodriguez, 2019)

Fizyolojik Semptomlar

Araştırmalar öncelikle çocukların psikolojik sıkıntılarına odaklanmış olsa da, çocuklarda baş ağrıları, mide ağrıları, uyku bozuklukları ve düşük enerji seviyeleri gibi fiziksel semptomların da görüldüğü belirtilmektedir (Hauken et al., 2018). Bir sistematik derlemede okul öncesi ve okul çağındaki çocuklarda uyku güçlüğü ve baş ağrısı gibi somatik belirtiler görüldüğü bildirilmiştir. Adolesan kızlarda sıklıkla baş ağrısı, karın ağrısı, baş dönmesi, uyku sorunları ve iştahsızlık gibi çeşitli semptomlar saptanmıştır. Hasta ebeveynlerine bakan adolesanlar ise çoğunlukla yorgunluk bildirmişlerdir (Visser et al., 2004).

Psikososyal Sağlık

Ebeveynine kanser tanısı konan çocuklar olumsuz psikososyal sonuçlar açısından risk altındadır (Stafford et al., 2021). Bu çocuklar değişen aile rollerine uyum sağlamak ve daha fazla sorumluluk almak zorunda kaldıkları için üzüntü, kaygı gibi duygularını kolayca yönetemez ve kontrol edemezler. Çocukların ebeveynin kanser hastalığına psikososyal uyumu üzerinde hastalık şiddeti ve aile bireylerinin psikososyal durumu etkili olmaktadır. Yapılan bir çalışmada hastalığın ileri evre olmasının ve ebeveynin depresif ruh halinin daha kötü psikososyal uyuma neden olduğu, ancak daha iyi aile işleyişinin uyum sağlamada etkili olduğu bildirilmiştir (Krattenmacher et al., 2012).

Kanser tanısı konan ebeveynlerin çocuklarının bu süreçte bildirilen ihtiyaçları arasında açık ve dürüst iletişim, kanser hakkında bilgi edinebilme, duygularla başa çıkmada yardım, arkadaşlardan anlayış görme, benzer deneyimlere sahip diğer çocuklardan yardım alma ve günlük rutinlerini sürdürmeleri için destek yer alır (Patterson et al., 2017). Ancak yapılan bir çalışmada adolesanların yüksek düzeyde ve sayıda karşılanmayan ihtiyacının olduğu, karşılanmayan ihtiyaçların artış göstermesi ile adolesanların stres düzeylerinin de artış gösterdiği saptanmıştır (Patterson et al., 2017). Bunun yanı sıra 11-24 yaş arası adolesanlar ile yapılan bir çalışmada çocukların daha yüksek karşılanmayan ihtiyaçları, daha düşük sağlıkla ilgili yaşam kalitesi ve daha yüksek içselleştirme sorunları ile ilişkilendirilmiştir (Landi et al., 2022). Özellikle sağlıklı ebeveynlere sahip adolesanlara kıyasla kanser tanısı almış ebeveyni olan adolesanlarda içselleştirme (depresif belirtiler, kaygı ve somatik belirtiler) ve dışsallaştırma sorunları (saldırgan ve suçlu davranışlar) daha sık görülmektedir (Krattenmacher et al., 2012; Morris et al., 2016; Morris et al., 2020). Ebeveynin kanser hastalığı nedeniyle çocuklarda görülen psikososyal sorunlar aynı zamanda psikiyatrik tanı alma ve psikiyatri servislere başvuru oranları üzerinde de etki göstermektedir. Bir boylamsal araştırmaya göre, ebeveyninde kanser hastalığı olan adolesan ve genç yetişkinler, sağlıklı ebeveynlerin çocuklarından daha sık ve daha erken yaşta psikiyatri servislere başvurmuştur (Niemela et al., 2012).

Ebeveynine kanser tanısı konmasına benzer şekilde çocukların erken yaşta ebeveyn ölümünü yaşaması depresyon ve anksiyete bozuklukları, uyku ve konsantrasyon güçlükleri, alkol kötüye kullanımı ve travma sonrası stres belirtileri gibi bir dizi olumsuz psikolojik sonuç riskini artırır. Aynı zamanda ebeveyni kanser hastalığı nedeniyle ölen çocuklara psikotrop ilaç reçete etme riskinde önemli bir artış görülmektedir. Ebeveyn çocukla aynı cinsiyetteyse ve ebeveyn tanıdan sonraki bir yıl içinde öldüyse bu risk daha da artabilir (Hoeg et al., 2021). Anne ve babasını kanser hastalığından kaybeden çocuklar, özellikle hastalığın hızlı ilerlediği durumlarda ve ölümden sonraki ilk altı ayda ekstra psikolojik desteğe ihtiyaç duyabilirler.

Okul Başarısı

Ebeveynin kanser hastalığı, çocukların yaşam kalitesini düşürmenin yanı sıra okul başarısı ve öğrenme üzerinde de olumsuz etki gösterebilir (Joergensen et al., 2018). Çocuklar ev ve sosyal yaşamlarının yanı sıra okulda da birçok zorlukla karşılaşır (Cho et al., 2015). Bu zorlu süreç, özellikle adolesan dönemdeki çocuklar için daha karmaşık hale gelebilir. Adolesanlar, ebeveynlerinin bakım sorumluluklarını üstlenme veya ailelerini desteklemek amacıyla çalışma hayatına giriş yapma ihtiyacı hissedebilirler, bu da okula devam oranlarında azalmaya ve normal rutinlerinde değişikliklere neden olabilir (Rodriguez, 2019). Ebeveynin kanser hastalığı nedeniyle değişen günlük rutinler, aile rolleri ve psikososyal etkiler çocukların sosyal faaliyetlere ayırdıkları zamanı, öğrenme-ödev yapma zamanlarını ve becerilerini dolayısıyla akademik başarılarını olumsuz etkiler (Joergensen et al., 2018). Ayrıca çocuklarda konsantrasyon ile ilgili sorunlar da görülebilir (Hauken et al., 2018).

Ebeveyni Kanser Tanısı Alan Çocuklara Yönelik Girişimler

Ebeveynin kanser hastalığının çocuklar üzerindeki etkisini göz ardı etmemek önemlidir ve bu noktada doktor, hemşire, psikolog, çocuk gelişim uzmanı gibi birçok sağlık profesyoneline önemli görevler düşmektedir. Onkoloji, konsültasyon liyezon psikiyatri ve palyatif bakım hemşireleri, hemşirelik bakımının bir yönü olarak ebeveynlere destek sağlamada kilit bir rol oynayabilir (Arber & Odelius, 2018). Çocuklara yönelik girişimlerde, ebeveynlerin anksiyete ve depresyon düzeyi çocukların psikososyal sağlıkları üzerinde doğrudan etkili olduğu için ebeveyne ait özellikler de önem kazanmaktadır (Shah et al., 2017). Ebeveynin kanser hastalığı ile yüzleşen çocuklarla çalışmak için; çocuğun ebeveyninde var olan kanser hastalığını stres etkeni olarak değerlendirip değerlendirmedeği, değerlendirmenin başa çıkma stratejilerini nasıl etkilediği ve kültürel açıdan başa çıkma stratejilerini nasıl işlediğini anlamak oldukça önemlidir (Marin-Chollom & Revenson, 2022). Ebeveynlere tanılarını yaşa uygun bir şekilde çocuklarına nasıl açıklayacakları konusunda destek sağlamak, çocuklara sorularını ve endişelerini ifade etme fırsatı vermek etkin başa çıkma mekanizmalarını geliştirerek sıkıntıların azalmasına yardımcı olur. Ebeveynlerle zaman geçirme, ebeveynlere yardım etme ve akran desteği gibi başa çıkma stratejilerinin tanıtılması ve işler hale getirilmesi de stres ve sıkıntıyı azaltabilir (Shah et al., 2017)

Baş çıkma, kişinin kişisel kaynaklarını hedef alan iç veya dış etkenleri yönetmeye yönelik bilişsel ve davranışsal süreçler olarak tanımlanır. Ebeveynin kanser hastalığına yönelik çocukların problem odaklı başa çıkma stratejileri, daha iyi zihinsel sağlıkla bağlantılıdır. Bunun aksine kaçınma ya da uyumsuz başa çıkma stratejileri daha zayıf zihinsel sağlık, psikolojik morbidite ve travma sonrası stres bozukluğu ile bağlantılıdır (Morris et al., 2020). Sağlık profesyonelleri psikososyal

müdahaleler yoluyla çocukların ebeveynin kanser hastalığı ile daha etkili başa çıkma stratejileri geliştirmeleri ve öğrenmeleri için yardım edebilir (Costas-Muniz, 2012). Psikososyal müdahaleler, kanser teşhisi sonrası destekleyici bakımın önemli bir bileşenidir. Müdahaleler, aile içinde kanser hastalığı ile ilgili açık iletişim veya kanser hastalığı hakkında yaşa uygun bilgilerle ilgili konularda ebeveynleri destekleyebilir (Inhestern et al., 2016). Çocukların duygularını rahatça tartışabilecekleri ve deneyimlerini akrabaları arasında normalleştirebilecekleri bir ortama ihtiyaçları vardır. Çocukların psikososyal ihtiyaçları ve mevcut müdahaleleri değerlendiren bir çalışmada girişimlerin çocuk ve ebeveyn ruh hali, çocuk davranışı ve iletişim üzerinde olumlu etkiler gösterdiği bildirilmiştir (Ellis et al., 2017).

Ebeveynlerin, çocuğun endişeleri veya cevaplanmamış soruları hakkında çocuklarıyla destekleyici ve güvenli bir etkileşim başlatmaları ve sürdürmelerine yardımcı olacak programlara ve hizmetlere ihtiyaç vardır (Shands & Lewis, 2021). Ayrıca ebeveynleri ve çocukları destekleyecek eğitim programları gibi müdahaleler kişisel özellikleri ve kültürel geçmişleri göz önünde bulundurarak açık ebeveyn-çocuk iletişimini artırmaya yönelik pratik bir yaklaşım benimsemelidir (Cho et al., 2015). Kültürün adolesanların ebeveynin kanser hastalığı ile baş etmesi üzerindeki etkisini inceleyen bir çalışmada aile kavramının ve maneviyat örüntülerinin depresyon semptomlarına karşı koruyucu olduğu, ve psikolojik distressi azalttığı belirlenmiştir (Marin-Chollom & Revenson, 2022).

Literatürde ebeveyninde kanser hastalığı olan çocuklar ve ailelerine yönelik girişimler içeren çeşitli müdahale programları bulunmaktadır. Ebeveyni kanser hastalığı yaşayan çocuklar, ergenler ve ebeveynlere yönelik hazırlanmış müdahale programlarını inceleyen bir sistematik incelemede toplam 29 müdahale programı belirlenmiş, 13'ünün onkoloji hastaları ve çocuklarına, 11'inin çocuklara ve ergenlere ve 5'inin ebeveynlere yönelik olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca psikoeğitimsel müdahalelerin en yaygın olduğu görülmüştür (Sousa et al., 2022). Davey ve arkadaşları, ebeveynin kanser hastalığıyla mücadele eden Afro-Amerikan aileler için kültürel olarak uyarlanmış bir aile müdahalesi programı uygulamıştır. Programın, ebeveynler ile okul çağındaki çocukları arasındaki iletişimi geliştirmede başarılı olduğu bildirilmiştir (Davey et al., 2013). Benzer şekilde çevrimiçi bir müdahale olan "Kanser Hastalığında Ebeveynliği Geliştirme" başlıklı bir psikoeğitim programının ebeveynleri çocuklarıyla kanser hastalığı hakkında iletişim kurmada ve çocuğunu duygusal olarak desteklemede güvenlerini arttırdığı saptanmıştır (Stafford et al., 2021). Bugge ve arkadaşları ise "Kanser Bakımında Aile Görüşmeleri" programını geliştirmişlerdir. Müdahalenin, ailede hastalık hakkında açık iletişimi kolaylaştırdığı ve adolesanlar için yaşa uygun bilgiler sağladığı tespit etmiştir (Bugge et al., 2009). Uluslararası bir psikososyal müdahale olan Children's Lives Include Moments of Bravery (CLIMB®), 2001 yılında Colorado'da 5-12 yaş arası çocuklar için geliştirilmiştir (Semple & McCaughan, 2013; Shallcross et al., 2016). Yapılan bir çalışmada CLIMB® programına katılmanın hem çocuklar hem de ebe-

veyinler için olumlu bir deneyim olduğu bildirilmiştir. Program aracılığıyla çocuklara korkularını ve endişelerini ifade etmeleri için fırsat sağlamıştır. CLIMB® onları olumsuz duygularını hem ifade edecek hem de yönetecek araçlar ve becerilerle, diğer zorlu yaşam olaylarına aktarılabilir yaşam becerileriyle donatmıştır. Kanser hastalığı olan ebeveynlerin çocukları ile daha açık iletişim kurmalarına yardımcı olmuştur (O'Neill et al., 2020). Ebeveynin kanser hastalığından etkilenen ailelere yönelik psikososyal destek hizmetlerini veya müdahalelerini inceleyen bir sistematik incelemede; müdahalelerin ailelere yardımcı olduğu ve ailelerde olumlu sonuçlar geliştirdiğini göstermiştir. Destek müdahalelerinin kullanımında pratik zorlukların bulunması, algılanan destek ihtiyacı ve damgalanma korkusu engeller olarak belirlenmiştir. Destek hizmetlerinin yararlarının bilincinde olan hastaların daha sık yararlandığı görülmüştür (Inhestern et al., 2016). Literatürde ebeveyninde kanser hastalığı olan çocukları ve ailelerini desteklemeye yönelik birçok girişim bulunmasına rağmen, yapılan bir sistematik incelemede mevcut müdahale çalışmalarının sınırlı olduğu, genellikle metodolojik kalitenin düşük olduğu ve müdahalelerin çocukları etkili bir şekilde desteklemediği bildirilmiştir (Alexander, O'Connor, Rees ve Halkett, 2019). Ayrıca ülkemizde ebeveyninde kanser hastalığı olan çocuklar ve ailelerine yönelik hiçbir müdahale programına rastlanmamıştır. Bu nedenle mevcut müdahale çalışmalarının iyileştirilmesi ve ülkemizde de kültürel yapıya uygun müdahale programlarının oluşturulması önem arz etmektedir.

Ebeveynin kanser hastalığından etkilenen ailelere yönelik sağlık profesyonelleri arasında destek sağlama yeterliliklerine ilişkin endişeler ve destek hizmetlerini belirlemede güçlük yaşanmaktadır (Martini et al., 2019). Alana özgü bilgi ve eğitim ile tedavi ekibi üyelerinin hastalar ve aileleri ile çalışma konusundaki beceri ve güvenlerini artırmak mümkündür (Kazlauskaitė & Fife, 2021). Ek desteğe ihtiyaç duyan kanser hastalığı olan ebeveynleri ve çocukları belirlemek için sağlık profesyonelleri, hastalığın çocuklar üzerindeki etkisini açık ve proaktif bir şekilde sormalıdır. Sağlık hizmeti ortamındaki sınırlı zaman ve personel kaynakları nedeniyle, kanser hastalığı olan kişilere sağlık hizmetlerinde ihtiyaç temelli bakım verilmektedir. Küçük çocuğa sahip kanser hastalığı olan bireylerde aileye özel destek ihtiyaçlarının değerlendirilmesi, belirli destek müdahalelerinin (örneğin, psiko-onkolog, aile merkezli müdahaleler, sosyal hizmet, sosyal yasal danışmanlık, alternatif bilgi kaynakları) sağlanmasına olanak tanır (Inhestern et al., 2021). İngiltere'de yapılan bir çalışmada hemşireler; küçük yaşta çocukları olan kanser hastalığı olan ebeveynlerin bakımında çocuklar ile ilgili sorunlarda akran desteğinin yararlı olacağını bildirmiştir. Hemşirelerin çocuklarla ilgilenmesini sağlamak için akran desteği stratejileri ve daha ileri eğitim fırsatları uygulanabilir (Arber & Odelius, 2018). Sağlık profesyonellerinin disiplinler arası iş birliği içinde çalışması ve ebeveyninde kanser hastalığı olan çocukların bakımına çok boyutlu odaklanması önerilmektedir. Hem ebeveynlere hem de çocuklara, çocukların yaşam kalitesini geliştirmek için yeterli bilgi ve müdahaleleri sağlamalıdır (Hauken et al., 2018).

SONUÇ

Günümüzde sürekli bir ivme kazanan kanser vakaları, tanı konan kişinin yanı sıra ailedeki büyüme ve gelişme sürecinde olan çocukları da birçok yönden etkilemektedir. Çocuklar üzerinde kronik bir stres etkeni olarak değerlendirilen ebeveynin kanser hastalığı nedeniyle çocuklarda başta psikososyal sorunlar olmak üzere iletişim problemleri, fizyolojik semptomlar, aile içi rollerde değişiklik gibi pek çok sorun görülmektedir. Bu süreçte holistik bakımı sağlamak için sağlık profesyonellerinin kanser tanısı konan kişinin çocuklarını göz ardı etmemesi, çocukların yaşadıkları sorunları belirleyerek bunlara yönelik uygun multidisipliner müdahale programları geliştirmesi, aileleri bu müdahale programlarına katılım konusunda cesaretlendirmesi önemli görülmektedir. Ebeveynlere çocuk ile iletişimin nasıl kurulacağı ve sürdürüleceği, kendisine kanser tanısı konmasının çocuk üzerindeki etkilerini nasıl takip edeceği ile ilgili destek sağlanmalıdır. Özellikle ulusal literatüre katkı sağlamak amacıyla konuyla ilgili tanımlayıcı ve girişimsel çalışmaların yapılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

Çıkar Çatışması

Yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır. Finansal destekte bulunan kişi ya da kuruluş yoktur.

Yazar Katkısı

Çalışmanın Tasarlanması (Design of Study): NO (%70), YT (%30)

Literatür Tarama (Literature Review): NO (%30), YT (%70)

Makalenin Yazımı (Writing Up): NO (%40), YT (%60)

Makale Gönderimi ve Revizyonu (Submission and Revision): NO (%70), YT (%30)

KAYNAKLAR

- Alexander, E., O'Connor, M., & Halkett, G. K. B. (2020, Nov). The perceived effect of parental cancer on children still living at home: According to oncology health professionals. *Eur J Cancer Care (Engl)*, 29(6), e13321. <https://doi.org/10.1111/ecc.13321>
- Alexander, E., O'Connor, M., Rees, C., & Halkett, G. (2019, Oct). A systematic review of the current interventions available to support children living with parental cancer. *Patient Educ Couns*, 102(10), 1812-1821. <https://doi.org/10.1016/j.pec.2019.05.001>
- Arber, A., & Odelius, A. (2018). Experiences of Oncology and Palliative Care Nurses When Supporting Parents Who Have Cancer and Dependent Children. *Cancer Nursing*, 41(3), 248-254. <https://doi.org/10.1097/ncc.0000000000000491>
- Bultmann, J. C., Beierlein, V., Romer, G., Moller, B., Koch, U., & Bergelt, C. (2014, Dec 1). Parental cancer: Health-related quality of life and current psychosocial support needs of cancer survivors and their children. *Int J Cancer*, 135(11), 2668-2677. <https://doi.org/10.1002/ijc.28905>
- Chen, R., Sjolander, A., Valdimarsdottir, U., Varnum, C., Almqvist, C., Ye, W., Fall, K., Czene, K., & Fang, F. (2015, Feb). Parental cancer diagnosis and child mortality--a population-based cohort study in Sweden. *Cancer Epidemiol*, 39(1), 79-85. <https://doi.org/10.1016/j.canep.2014.11.011>
- Cho, O. H., Yoo, Y. S., & Hwang, K. H. (2015, May). Comparison of parent-child communication patterns and parental role satisfaction among mothers with and without breast cancer. *Appl Nurs Res*, 28(2), 163-168. <https://doi.org/10.1016/j.apnr.2014.09.005>
- Costas-Muniz, R. (2012, Feb). Hispanic adolescents coping with parental cancer. *Support Care Cancer*, 20(2), 413-417. <https://doi.org/10.1007/s00520-011-1283-9>
- Ellis, S. J., Wakefield, C. E., Antill, G., Burns, M., & Patterson, P. (2017). Supporting children facing a parent's cancer diagnosis: a systematic review of children's psychosocial needs and existing interventions. *European Journal of Cancer Care*, 26(1), e12432. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/ecc.12432>
- Hailey, C. E., Yopp, J. M., Deal, A. M., Mayer, D. K., Hanson, L. C., Grunfeld, G., Rosenstein, D. L., & Park, E. M. (2018, Jan). Communication with children about a parent's advanced cancer and measures of parental anxiety and depression: a cross-sectional mixed-methods study. *Support Care Cancer*, 26(1), 287-295. <https://doi.org/10.1007/s00520-017-3847-9>
- Hauken, M. A., Senneseth, M., Dyregrov, A., & Dyregrov, K. (2018, Jan/Feb). Anxiety and the Quality of Life of Children Living With Parental Cancer. *Cancer Nurs*, 41(1), E19-E27. <https://doi.org/10.1097/NCC.0000000000000467>
- Hauskov Graungaard, A., Hafting, M., Davidsen, A. S., & Lykke, K. (2021, Dec 28). How is my child doing - parental understanding of their children when a parent has cancer. *J Psychosoc Oncol*, 1-16. <https://doi.org/10.1080/07347332.2021.2013386>
- Hoeg, B. L., Christensen, J., Banko, L., Frederiksen, K., Appel, C. W., Dalton, S. O., Dyregrov, A., Guldin, M. B., Jorgensen, S. E., Lytje, M., Boge, P., & Bidstrup, P. E. (2021, Jul 24). Psychotropic medication among children who experience parental death to cancer. *Eur Child Adolesc Psychiatry*. <https://doi.org/10.1007/s00787-021-01846-y>
- Inhestern, L., Haller, A. C., Wlodarczyk, O., & Bergelt, C. (2016). Psychosocial Interventions for Families with Parental Cancer and Barriers and Facilitators to Implementation and Use - A Systematic Review. *PLoS One*, 11(6), e0156967. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0156967>
- Inhestern, L., Johannsen, L. M., & Bergelt, C. (2021). Families Affected by Parental Cancer: Quality of Life, Impact on Children and Psychosocial Care Needs. *Front Psychiatry*, 12, 765327. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2021.765327>
- Inoue, I., Higashi, T., Iwamoto, M., Heiney, S. P., Tamaki, T., Osawa, K., Inoue, M., Shiraishi, K., Kojima, R., & Matoba, M. (2015, Dec). A national profile of the impact of parental cancer on their children in Japan. *Cancer Epidemiol*, 39(6), 838-841. <https://doi.org/10.1016/j.canep.2015.10.005>
- International Agency For Research on Cancer. (2020). Estimated number of prevalent cases (5-year) in 2020, all cancers, both sexes, ages 25-49. Retrieved 20.02.2022 from https://gco.iarc.fr/today/online-analysis-pie?v=2020&mode=population&mode_population=countries&population=900&populations=900&key=total&sex=0&cancer=39&type=2&statistic=5&prevalence=1&population_group=4&ages_group%5B%5D=5&ages_group%5B%5D=9&nb_items=7&group_cancer=1&include_nmsc=0&include_nmsc_other=1&population_group_list=4,51,31,48,50,64,96,116,160,275,268,356,360,364,368,376,392,400,398,408,410,414,417,418,422,458,462,496,104,524,512,586,608,634,682,702,144,760,762,764,626,792,795,784,860,704,887&haff_pie=0&donut=0&population_group_globocan_id=935

- Jantzer, V., Gross, J., Stute, F., Parzer, P., Brunner, R., Willig, K., Schuller-Roma, B., Keller, M., Herzog, W., Romer, G., & Resch, F. (2013, Nov). Risk behaviors and externalizing behaviors in adolescents dealing with parental cancer--a controlled longitudinal study. *Psychooncology*, 22(11), 2611-2616. <https://doi.org/10.1002/pon.3327>
- Joëls, M., & Baram, T. Z. (2009, 2009/06/01). The neuro-symphony of stress. *Nature Reviews Neuroscience*, 10(6), 459-466. <https://doi.org/10.1038/nrn2632>
- Joergensen, A. C., Kjaer Urhoj, S., & Nybo Andersen, A. M. (2018, Nov). Primary school achievement and socio-economic attainment in individuals affected by parental cancer in childhood or adolescence: a Danish nationwide register-based study. *J Epidemiol Community Health*, 72(11), 982-989. <https://doi.org/10.1136/jech-2018-210472>
- Kazlauskaitė, V., & Fife, S. T. (2021). Adolescent Experience With Parental Cancer and Involvement With Medical Professionals: A Heuristic Phenomenological Inquiry. *Journal of Adolescent Research*, 36(4), 371-397. <https://doi.org/10.1177/0743558420985446>
- Krattnenmacher, T., Kuhne, F., Ernst, J., Bergelt, C., Romer, G., & Moller, B. (2012, May). Parental cancer: factors associated with children's psychosocial adjustment--a systematic review. *J Psychosom Res*, 72(5), 344-356. <https://doi.org/10.1016/j.jpsychores.2012.01.011>
- Landi, G., Duzen, A., Patterson, P., McDonald, F. E. J., Crocetti, E., Grandi, S., & Tossani, E. (2022, Jan). Illness unpredictability and psychosocial adjustment of adolescent and young adults impacted by parental cancer: the mediating role of unmet needs. *Support Care Cancer*, 30(1), 145-155. <https://doi.org/10.1007/s00520-021-06379-3>
- Marin-Chollom, A. M., & Revenson, T. A. (2022). Cultural values as a resilience resource for Latino/a adolescents and young adults coping with parental cancer. *J Psychosoc Oncol*, 40(1), 26-44. <https://doi.org/10.1080/07347332.2021.1881197>
- Martini, A., Morris, J. N., Jackson, H. M., & Ohan, J. L. (2019, Apr). The impact of parental cancer on preadolescent children (0-11 years) in Western Australia: a longitudinal population study. *Support Care Cancer*, 27(4), 1229-1236. <https://doi.org/10.1007/s00520-018-4480-y>
- Moore, C. W., Rauch, P. K., Baer, L., Pirl, W. F., & Muriel, A. C. (2015). Parenting changes in adults with cancer. *Cancer*, 121(19), 3551-3557. <https://doi.org/https://doi.org/10.1002/cncr.29525>
- Morris, J. N., Martini, A., & Preen, D. (2016, Jul). The well-being of children impacted by a parent with cancer: an integrative review. *Support Care Cancer*, 24(7), 3235-3251. <https://doi.org/10.1007/s00520-016-3214-2>
- Morris, J. N., Turnbull, D., Martini, A., Preen, D., & Zajac, I. (2020, Jan-Feb). Coping and its relationship to post-traumatic growth, emotion, and resilience among adolescents and young adults impacted by parental cancer. *J Psychosoc Oncol*, 38(1), 73-88. <https://doi.org/10.1080/07347332.2019.1637384>
- Niemela, M., Paananen, R., Hakko, H., Merikukka, M., Gissler, M., & Rasanen, S. (2012, Nov 1). The prevalence of children affected by parental cancer and their use of specialized psychiatric services: the 1987 Finnish Birth Cohort study. *Int J Cancer*, 131(9), 2117-2125. <https://doi.org/10.1002/ijc.27466>
- O'Neill, C., O'Neill, C. S., & Semple, C. (2020, Jun). Children Navigating Parental Cancer: Outcomes of a Psychosocial Intervention. *Compr Child Adolesc Nurs*, 43(2), 111-127. <https://doi.org/10.1080/24694193.2019.1582727>
- Patterson, P., McDonald, F. E. J., White, K. J., Walczak, A., & Butow, P. N. (2017, Sep). Levels of unmet needs and distress amongst adolescents and young adults (AYAs) impacted by familial cancer. *Psychooncology*, 26(9), 1285-1292. <https://doi.org/10.1002/pon.4421>
- Rodriguez, L. (2019, Feb). Selective sharing: The impact of patterns of communication in young people experiencing maternal cancer. *Cancer Rep (Hoboken)*, 2(1), e1138. <https://doi.org/10.1002/cnr.21138>
- Semple, C. J., & McCaughan, E. (2013, Mar). Family life when a parent is diagnosed with cancer: impact of a psychosocial intervention for young children. *Eur J Cancer Care (Engl)*, 22(2), 219-231. <https://doi.org/10.1111/ecc.12018>
- Shah, B. K., Armaly, J., & Swieter, E. (2017, Aug). Impact of Parental Cancer on Children. *Anticancer Res*, 37(8), 4025-4028. <https://doi.org/10.21873/anticancer.11787>
- Shands, M. E., & Lewis, F. M. (2021, Aug). Parents With Advanced Cancer: Worries About Their Children's Unspoken Concerns. *Am J Hosp Palliat Care*, 38(8), 920-926. <https://doi.org/10.1177/1049909120969120>
- Stafford, L., Sinclair, M., Rauch, P., Turner, J., Mann, G. B., Newman, L., Wakefield, C. E., Gilham, L., Mason, K., Cannell, J., Little, R., & Schofield, P. (2021, Jul). Feasibility of Enhancing Parenting in Cancer, a psychoeducational intervention for communicating with children about parental cancer. *Psychooncology*, 30(7), 1172-1177. <https://doi.org/10.1002/pon.5655>
- Syse, A., Aas, G. B., & Loge, J. H. (2012). Children and young adults with parents with cancer: a population-based study. *Clin Epidemiol*, 4, 41-52. <https://doi.org/10.2147/CLEP.S28984>

- Visser, A., Huizinga, G. A., van der Graaf, W. T., Hoekstra, H. J., & Hoekstra-Weebers, J. E. (2004, Dec). The impact of parental cancer on children and the family: a review of the literature. *Cancer Treat Rev*, 30(8), 683-694. <https://doi.org/10.1016/j.ctrv.2004.06.001>
- Weaver, K. E., Rowland, J. H., Alfano, C. M., & McNeel, T. S. (2010). Parental cancer and the family. *Cancer*, 116(18), 4395-4401. <https://doi.org/https://doi.org/10.1002/cncr.25368>